

derit vel ad vitandum peccatum, vel ad reparandam injuriam Sacramenti; praesertim cum in probabilissima multorum sententia unus testes fide dignus satis sit ut Episcopus prohibeat matrimonium, nisi agatur de praesudicio tertii, in qua hypothesi requiritur plena probatio ex *c. licet*, et *c. Omni de Testam.* Vide alia apud auctorem.

CAPUT VII.

De impedimentis Matrimonium dirimentibus.

70. Praeter defectum veri consensus, impedimenta dirimentia sunt quindecim, his versibus contenta.

*Error, conditio, votum, cognatio, crimen,
Cultus disparitas, vis, ordo, ligamen, honestas,
Aetas, affinis, si clandestinus, et impos,
Raptave sit mulier, nec parti reddita tuta.*

71. *Quaest. 1.* Quisnam error dirimat matrimonium? *R. 1.* Error personae de jure naturae irritat matrimonium; variata enim persona, variatur substantia contractus, dum qui intendit contrahere cum una, v. g. Bertha, non consensit contrahere cum alia v. g. Anna. Ita omnes *TT.* cum *D. Th. Suppl. q. 51. a. 1.* Et hoc locum habet, etiam si error sit crassus, et qui facile vinci posset; imo etsi error sit comitans, nec dederit causam contractui, ita ut adhuc errore cognito, initum fuisset matrimonium. Hoc enim solum probat, quod tunc foret quidem consensus, sed re vera talis in praesenti contractu non adfuit. *R. 2.* Error circa qualitatem personae comitans, sed non dans causam contractui, non irritat matrimonium; unde si quis contraheret cum corrupta, aut paupere, vel ignobili, quam putabat virginem, vel divitem, aut nobilem,

his qualitibus praecipue non motus, sed aliunde, valet proculdubio matrimonium; quia in eo eventu addest voluntarium ad illud requisitum. Ita *DD.* communiter.

72. *R. 3.* Magna lis est inter *TT.* an valeat matrimonium cum errore circa qualitatem personae, qui det causam contractui; quod scilicet cognito, matrimonium non fuisset contractum. Communis est auctorum doctrina ipsum irritare matrimonium, si qualitas redundet in substantiam. Sed quo pacto id dignoscatur, hoc opus, hic labor. Triplex tamen regula adsignari potest. 1. Tunc qualitas in substantiam redundat, cum quis habet animum contrahendi sub tali conditione, et non aliter: 2. cum qualitas non est communis aliis, sed propria, et individua alicujus personae particularis, puta, si quis crederet se contrahere cum primogenita Regis; error enim qualitatis redundaret in persona. Tertia regula, quam tradit *D. Th.* ea est: si consensus fertur directe, et principaliter in qualitatem, et minus praecipue in personam ipsam; secus vero si consensus praecipue fertur in personam, et minus praecipue in ipsius qualitatem. Unde si quis dicat: *Volo ducere Titiam, quam puto esse nobilem*, tunc error non redundat in personam, nec invalidat matrimonium; contra, si apud se statuatur: *Volo ducere nobilem qualem puto esse Titiam.*

73. *Quaest. 2.* Quid de impedimento conditionis? *R.* Homo liber per ignoratiam ducens servam, invalide contrahit ex jure Ecclesiastico, ut probabilius docet *D. Thomas*, sed fundato in jure naturae, cum talis contractus quodammodo adversetur et bono proli, et bono Sacramenti. Quod si liber scienter contrahit cum serva, matrimonium est validum ex jure Canonico, etsi jus Civile aliud videatur statuere in *1. de ancillis. c. de incertis nupt.* Esset tamen irregularis ex *c. si quis. dist. 34.* Quaecumque autem ignorantia,

quantumvis crassa, nullum reddit matrimonium huiusmodi. Sunt qui velint esse quoque nullum matrimonium servi cum serva ignoranter contractum; sed hoc probabilius nego cum S. Th. in *suppl. q. 52. art. 1.* cum Ecclesia solum attendat inaequalitatis conditionem. Certum est autem eum, qui deceptus est, posse propria auctoritate resilire, aequae etiam servam, nisi id vetet prudens timor scandalum. Erit autem validum matrimonium hominis liberi cum liberta, et probaliter cum serva, quae per ipsum matrimonium fiat libera, puta si dominus eam accipiat in conjugem, aut ei contrahendi libertatem donet.

74. *Quaest. 3.* Quo modo *votum* dirimat matrimonium? Nemo dubitat votum solenne castitatis, vel Religionis dirimere matrimonium; sive dirimat iure tantum Ecclesiastico, ut Scoto cum aliis placuit; sive etiam iure Divino, ut fert communis sententia cum D. Th. in *4. d. 38. q. 1. n. 3.* De voto, quod emittitur in susceptione Ordinis sacri, dicemus postea.

Quaest. 4. Quanam cognatio sit impedimentum dirimens matrimonium? Nota, triplicem distingui cognitionem, prima dicitur *legalis*, proveniens ex adoptione perfecta, qua persona sui juris transit in potestatem, et familiam alterius, non secus ac si ejus sit filius, quae requirit auctoritatem supremi principis. Secunda est *Spiritualis*, quae iure Ecclesiastico oritur inter personas aliquas ratione baptismi, et confirmationis: 3. est consanguinitatis carnalis, quae oritur ex vinculo carnis inter personas ab eodem stipite descendentes. His positis...

75. R. 1. Cognatio legalis dirimit matrimonium usque ad quartum gradum inter adoptantem, et adoptatum, ejusque descendentes ex *c. per adoptionem: 3.* Aliqui contra communem sententiam volunt, per eam solum dirimi post Trid. usque ad secundum gradum *inclusive. V.* Layman. Hoc tamen impedimentum est

perpetuum inter adoptantem, et adoptatum, et uxorem illius, et e converso; sed inter filios adoptantis, et adoptatum est solum temporaneum, scilicet usque dum filii sint sub potestate illius. Hic autem dubitatur, ad quos extendatur haec legalis cognatio? Nonnulli eam extendunt usque ad quartum gradum; sed communis est DD. sententia non praetergredi primum gradum, cum hic tantum a jure positivo assignetur. Comprehendit autem adoptantem, et omnes, qui sunt sub potestate adoptati. *Salmant. Sanct. alii. 76. R. 2.* Cognatio spiritualis dirimit matrimonium, ut constat ex Trid. *Sess. 24. c. 2.* inter baptizantem, et baptizatum, et hujus patrem et matrem: item inter susceptorem, et susceptum, et hujus patrem et matrem. De aliis, quae dici possunt circa cognitionem spirituales, egimus in Tract. de bapt. R. 3. Cognatio consanguinitatis carnalis matrimonium dirimit usque ad quartum gradum lineae transversae *inclusive.* Et quidem quoad primum gradum, saltem in linea recta, iure naturae; tres reliqui vetiti sunt iure Ecclesiastico. Pro gradibus agnoscendis statuo sequentes regulas. *Linea* est series personarum ab uno stipite descendendum per varias generationes, diversos continens gradus; aliaque est recta, alia transversa. Recta est series personarum, quae in eadem linea conjunctae sunt cum stipite, seu quae recta oriuntur ab eodem principio: transversa est series personarum, quae non nisi oblique cum eo stipite sunt conjunctae. *Stipes* dicitur ille, a quo descendunt contrahentes, tanquam a principio consanguinitatis. *Gradus* est distantia unius personae, ab alia, qui in linea recta totidem sunt quot personae una dempta, scilicet stipite. Hinc pater et filius sunt consanguinei in primo gradu, nepos, et avus in secundo, cet. Linea transversa aequalis est inter personas aequaliter distantes a communi stipite, et in ea tot gradibus personae inter se distant, quot distant a com-

muni stipite. Unde frater, et soror sunt in primo gradu lineae transversae; patruales et consobrini in secundo; filii eorum in tertio.

77. In linea transversa inaequali inter personas inaequaliter distantes ab stipite, personae singulae tot gradibus inter se distant, quot gradibus remotior persona distat a stipite. Unde patruus, et nepos, filius, et soror patris sunt consanguinei in secundo gradu. Quae omnia facilius intelliges ex adjuncto schemate....*

78. *Quaest. 5.* Quodnam est crimen dirimens matrimonium? R. Triplex: homicidium, adulterium, et raptus. De raptu speciatim agemus ad calcem hujus capituli, nunc de duobus aliis criminibus est sermo. Ac primo homicidium ut matrimonium dirimat, debet fieri ab altero conjuge, et tertia persona, vel saltem ex utriusque consensu cum animo contrahendi matrimonium cum socio homicidii; requiritur ut animus matrimonii externis saltem indiciis manifestetur. Nec satis est, ut caedes tentata sit, nisi opere sit perfecta. Atque ea quidem de homicidio, quod non praecesserit adulterium; nam si istud forte praecesserit, ad dirimendum matrimonium sufficit, quod alter perpetret homicidium, quamvis alter sit omnino inscius. Constat ex c. *Si quis vivente 5.* ubi dicitur, non obstante adulterio valere matrimonium cum adultero post mortem conjugis, nisi forte vir, aut mulier virum, qui mortuus fuerat, occidissee noietur. Et ex c. *propositum 1. de eo, qui duxit.*

* SCHEMA CONSANGUINITATIS.

	IV. Abavus Abavia.	
IV. M. Patruus M. Proamita.	III. Proavus Proavia.	IV. M. Proavunc. M. Matertera.*
III. M. Patruus M. Amita.	II. Avus Avia.	III. M. Avunculus M. Matertera.
II. Patruus Amita.	I. Pater Mater.	II. Avunculus Matertera.
I. Frater.	* Stipes.	I. Soror.
II. Filii, et filiae fratris.	I. Filius Filia.	II. Filii, et filiae sororis.
III. Nepotes, et ne- ptes ex fratre.	II. Nepos Neptis.	III. Nepotes, et ne- ptes ex sorore.
IV. Pronepotes, et proneptes ex fratre.	III. Pronepos Proneptis.	IV. Pronepotes, et proneptes ex sorore
	IV. Abnepos Abneptis.	

79. Sed hoc impedimentum non subeunt adulteri, qui non sunt conscii alterius matrimonii. Imo quaevis ignorantia excusat in multorum sententia, saltem nisi sit affectata, et dolus intercedat. Requiritur etiam, quod tam adulterium, quam promissio matrimonii fiat vivente conjuge, nec fuerit revocata ante adulterium, revocatio enim post adulterium non tollit

impedimentum ex c. *fin de eo qui duxit*. Promissio autem matrimonii cum adulterio debet esse expressa, ut ait Sanctius, quamvis alii dicant sufficere tacitam cum adulterio, ut impedimentum inducat. Sed non est satis ficta promissio, ut probabilius docent TT. cum iura exigant fidem matrimonii, quo nomine non comprehenditur ficta promissio, praesertim cum res sit odiosa, adeoque stricte sit interpretanda. Idem dico de promissione conditionata, quae tamen inducit impedimentum, postquam impleta est conditio ante mortem conjugis. V. alia apud auct.

80. *Quaest. 6.* Quomodo dirimit matrimonium disparitas cultus, seu Religionis? R. Ea solum ex iure Ecclesiastico matrimonium dirimit inter baptizatum, et non baptizatum, etiam catechumenum. Inter baptizatos impedit quidem, sed non dirimit, ita ut matrimonia cum haereticis valida sint, sed illicita. Ita declaravit Bened. XIV. in bulla, quae incipit: *Matrimonia*, ubi tamen legitur: *dolens Sanctitas sua, esse inter Catholicos, qui insano amore turpiter dementati ab hisce detestabilibus connubiis, quae S. Mater Ecclesia perpetuo damnavit, ex animo non abhorrent: Episcopos omnes, Vicarios, Parochos in iis partibus degentes serio, graviterque hortatur, et monet, ut Catholicos ab huiusmodi nuptiis in propriarum animarum perniciem ineundis, quantum possint, absterreant, atque efficaciter impedire satagant.*

81. *Quaest. 7.* Quænam vis, et metus dirimat matrimonium? Nota, vim a metu differre, cum vis sit ab externo principio; tollatque voluntarium, metus autem cum voluntario possit consistere; potest autem oriri a causa intrinseca, vel naturali, ut metus mortis, naufragii, cet. vel ab externa, et libera, nempe ab alio homine. R. igitur 1. vis, seu violentia, ut metus gravis, injuste incussus ad extorquendum matrimonium, istud irritat in utroque foro. D. Th. cui omnes con-

sentiunt, ex c. *significavit de divort.* Et quidem etiam si intervenerit iuramentum; nisi iuramentum sit deponendo consensu libero, quod certe obligat, ut advertit Viva q. 4. *de Matr. a. 3. et 4.* Utrum autem metus gravis irritet matrimonium iure naturae, an positivo tantum, disputant TT. quorum multi cum D. Th. tuentur, matrimonium metu gravi initum, esse nullum iure naturae; cum hic contractus perficiatur solo consensu, qui si non careat omni coactione, firmus, et perpetuus esse non potest. Alii stant pro iure tantum Ecclesiastico, cum metus imminuat quidem, sed non tollat voluntarium.

82. R. 2. Ut metus dirimat connubium, debet esse ab extrinseco, sive ab homine; metus enim ab intrinseco exortus v. g. mortis, naufragii, cet. non irritat matrimonium: 2. debet esse incussus ad finem contrahendi matrimonii; nam si ad alios fines incutiatur, non tollit libertatem consensus: 3. debet esse injuste incussus; nam si iuste inferatur, non tam ab alio infertur, quam ab ipsomet, qui causam dedit: 4. debet esse gravis, cadens in constantem virum; non censetur enim invitus contraxisse, qui contraxit ex metu levi; alias innumera matrimonia nulla essent. Ad metum autem gravem refertur metus reverentiae, qualis debetur patri, matri, avo, aliisque locum parentum habentibus, si ad eum accedant verbera, minae, aut timor gravis mali; secus, si solam pariat quandam erubescensiam. Quod si contrahatur matrimonium ex metu gravi incusso ab altero ex contrahentibus, iste non potest resilire ratione illatae injuriae, ut multi sentiunt; quamquam alii sentiant probabiliter, utique id licere, cum matrimonium fuerit nullum; verum haec ultima sententia, ut ego sentio, solum potest locum habere, cum injuria potest alia via reparari. Ex data in genere doctrina solvi possunt particulares quaestiones, quae in hac materia oriri possunt.

83. *Quaest. 8.* Quale sit impedimentum Ordo Sacer? R. Majores Ordines, quos Sacros vocamus, dirimere matrimonium ejus, qui non coactus eos suscepit. Constat ex c. *diacono*, et c. *litterarum* et ex *Extrav. antiqua de voto. Sed quod impedit matrimonium* (Ordo Sacer) ex constitutione Ecclesiae habet, inquit D. Th. in 4. d. 37. quaest. 1 ar. 1. cui describit maxima pars Doctorum contra aliquos docentes, Ordinem Divino jure irritare matrimonium. V. Continuatores Tournely.

Aliud impedimentum est *ligamen*, vi cujus is, qui ligatus est conjugii adhuc viventi, invalide contrahit cum alio. Quod si moraliter certus de morte conjugis, cum alio accipiat, non peccat; verum si prior forte compareat, tenetur ad eum redire, dimisso posteriore; quia secundum conjugium, etsi fide bona contractum, re vera nullum fuit.

84. *Quaest. 9* Unde oritur impedimentum publicae honestatis? R. Ex sponsalibus, et matrimonio rato; ita ut qui cum alio sponsalia, vel ratum matrimonium contraxit, nequeat valide contrahere cum consanguineis ejus cum quo iniit sponsalia, vel matrimonium ratum. Cum hoc tamen discrimine, quod sponsalia post Tridentinum solum irritant usque ad primum gradum, si valida fuerint, minime vero si fuerint invalida; matrimonium vero ratum usque ad quartum; idque etiam si istud fuerit nullum, nisi nullitas sit ex defectu consensus. Non oritur autem hoc impedimentum ex sponsalibus incertis, hoc est, contractis cum persona incerta v. g. cum una ex filiabus: constat ex c. *un. de spons in 6.* Neque ex conditionatis, si ante impletam conditionem cum alia persona contrahitur per verba de praesenti. *Ex declara. Bonif. VIII.*

85. Oritur autem impedimentum publicae honestatis ex matrimonio clandestino, cum ex declaratione

Pii V. oriatur ex quovis matrimonio nullo; modo nullitas non sit ex defectu consensus. Oritur etiam ex sponsalibus validis, etiam postea mutuo consensu, vel alia justa causa dissolutionis, ut constat ex declar. S. Cong. approbata ab Alex. VII. die 5. Jul. 1668. Denique notandum est id, quod habetur in cap. *un. de spons in 6.* nempe matrimonium ratum invalidum non inducere impedimentum in praejudicium priorum sponsalium. Unde si quis post sponsalia valide contracta cum una, ducat ejus sororem, antequam rem habeat cum secunda, potest ac tenetur contrahere cum prima, cum matrimonium fuerit nullum.

86. *Quaest. 10.* Quenam aetas requiritur ad valorem matrimonii? R. Ex jure Ecclesiastico requiri in viro annum 14. completum, et in femina duodecim. Hinc nullum est matrimonium impuberum, etiamsi dies tantum pauci desint, ut colligitur ex c. *ex litteris: donec compleat puer annum decimum quartum, expectet.* Dicunt vero Canones, validum esse matrimonium, si malitia suppleat aetatem, quod in puero locum habet, cum constat eum esse aptum ad generandum et habere cognitionem vinculi conjugalitatis, quae reddat consensum perfectum. Ita D. Th. in 4. d. 36. q. un. art. 5. Quod si puer, completo anno aetatis suae 14. nequeat coire, non ideo ineptus est ad matrimonium; cum ea sit impotentia tantum temporanea, quae non est inter impedimenta numeranda.

87. *Quaest. 11.* Quid est affinitas, et quomodo dirimat matrimonium. R. 1. Est propinquitas personarum, nata ex copula carnali, sive licita, sive illicita. Gradus affinitatis accipiuntur eadem omnino ratione ac in consanguinitate, ita ut qui est consanguineus uxoris in primo gradu sive rectae, sive transversae lineae, is marito sit affinis in eodem gradu. Hoc autem impedimentum contrahitur, cum vir rem habet cum consanguinea uxoris, vel uxor cum

consanguineo viri. Et quamvis de jure antiquo extendere usque ad septimum gradum, novo tamen jure restrictum est ad quartum gradum ex copula licita, et ex Tridentino ad secundum tantum ex copula illicita. Omnis autem affinitas, orta ex affinitate sublata est per Concilium Lateranense.

88. Ex quo deduces sequentia. 1. qui rem habuit cum sorore sponsae suae, cum neutra potest valide contrahere absque dispensatione: imo nec cum earum consobrina, vel matertera: 2. potest quis ducere affinem fratris sui etiam in primo gradu, v. g. duo fratres possunt ducere duas sorores, imo pater, et filius possunt ducere matrem, et filiam. 3. Titius potest ducere successive Titiam, et Bertam, quae fuerunt uxores Caji, et Sempronii fratrum. Pariter Titius, qui duxerat sororem Caji, post hujus mortem, ejusque sororis, potest ducere Bertam uxorem Caji. 4. Post matrimonium si conjux rem habeat cum consanguinea alterius conjugis, contrahit impedimentum ad petendum debitum, modo incestus sit cum consanguineis in primo, vel secundo gradu; quod enim hujusmodi impedimentum non extendatur ultra secundum gradum, constat ex declaratione S. C. confirmata decreto Greg. XIII.

89. An autem metus, et ignorantia excusent ab impedimento petendi debitum? Res est incerta. Censeo autem 1. cum communi sententia, metum gravem, sicut excusare a lege Ecclesiastica, sic etiam excusare a poena, nisi sit in contemptum legis, quomodo DD. interpretantur textus, qui in contrarium afferri solent. Censeo secundo, ignorantiam juris, sive legis humanae prohibentis probabilius tollere impedimentum, cum poena sit imposita a lege humana; adeoque is, qui cum ignorantia contra illam agit, sicut excusatur a transgressione legis, ita ab ipsius poena. Multo magis excusat ignorantia facti, v. g. si quis sciens quidem legem prohibentem petitionem de-

biti, accedat ad feminam, quam nescit esse sibi consanguineam. Non ita certum est de ignorantia poenae, quae probabilissime non excusat, quamvis alii satis probabiliter contra sentiant.

90. *Quaest. 12.* Quid de impedimento clandestinitatis? R. Matrimonium dicitur late clandestinum, quando fit coram Parocho, et testibus, sed omissis per malitiam denuntiationibus, et tunc validum est, sed illicitum. Sed *strictè* loquendo clandestinum dicitur, quod privatim contrahitur absque praesentia Parochi, et testium, atque hoc esse omnino nullum declaravit Concilium Trid. Sess. 24. c. 1. his verbis: *Aut aliter, quam praesente parochi, vel alio Sacerdote de ipsius parochi, vel ordinarii licentia, et duobus vel tribus testibus matrimonium contrahere attentabunt, eos S. Synodus ad sic contrahendum omnino inhabiles reddi, et hujusmodi contractus irritos, et nullos esse decernit, prout eos praesenti decreto irritos facit, et annullat.* Verum in locis infidelium, aut haereticorum ubi Tridentinum non est receptum, matrimonium sine Parocho, et testibus est omnino validum, non secus ac ante decretum Tridentini. Idem dico de matrimoniis infidelium in quocumque loco contrahantur.

91. Quod ad fileles attinet, etiam peregrini nequeunt valide contrahere in loco ubi receptum est Tridentinum, nisi coram Parocho; quoad contractus enim obligantur legibus loci, in quo contrahunt. Si quis vero se transferret ad locum, ubi non viget Tridentinum, vel illac forte transiret, non potest valide contrahere sine Parocho, et testibus, nisi illuc transferret domicilium. Ita declaratum est a S. C. 14. Aug. 1727. quae declaratio fuit approbata ab Urbano VIII. et iterum confirmata a Bened. XIV. in ep. *Paucis abhinc diebus*, data 19. Martii 1758.

92. Parochus autem est quicumque habet ordinariam jurisdictionem in contrahentes; communiter au-

tem intelligitur parochus domicilii, non tamen originis; item Episcopus, vel ejus Vicarius in sua Dioecesi, Vicarius capituli, et Abbates jurisdictione Episcopali gaudentes circa suos subditos. Parochus autem valide assistit, etiam excommunicatus, et non Sacerdos, potestque alio Sacerdoti vices suas praebere ex Trid. Sess. 24. c. 1. nec requiritur, ut re vera sit Parochus, sed quod habeat titulum, saltem coloratum, ita ut communi errore Parochus judicetur, nec sit intrusus absque ullo titulo. Potest autem Parochus assistere nuptiis sui parochiani etiam extra parochiam, et adhuc contradicente parochi illius loci, ut scribit Fagn. lib. 4. in c. *Quod nobis*, et constat ex pluribus decretis S. C. cum non sit actus jurisdictionis contentiosae.

93. Ubi duo sunt parochi ejusdem parochiae, potest quivis assumi, etiam invito altero. Quod si duo habeant domicilia in diversis parochiis, multi dicunt adhibendum esse parochum ejus, in qua tunc habitant; sed communissime, et valde probabiliter alii sentiunt matrimonium posse contrahi in quacumque parochia, modo in utraque sponsi aequalem habuerint, vel fere aequalem habitationem, quia in utraque possunt recipere Sacramenta; et confirmatur ex c. 2. *de sepul. in 6.* modo fictitio domicilium non transferatur, ut saepe S. C. declaravit; secus vero si domicilium vere quis transferat etiam ad fidem matrimonii contrahendi. Notat autem Bened. XIV. Parochum ruralem non esse proprium, quando rus itur causa recreationis, non vel pro rusticanis negotiis, ideoque matrimonium valide coram eo celebrari non posse. *Notif. 33. n. 7.* Quod intellige, si sponsus brevi tempore ruri degit, ut ex Barbosa, et aliis colligit Aversa.

94. Et quamvis ex praecepto adhibendus sit parochus contrahentis illius, in cujus parochia matrimonium celebratur; sufficit tamen ad valorem, si alter-

utrius pastor assistat, idque etiam extra propriam parochiam. Peccaret tamen graviter parochus, qui in alterius parochia absque ejus Parochi venia, sponso solemniter benediceret. Quod ad vagos attinet, isti possunt contrahere coram quolibet parochi, etiam si alter tantum sit vagus; nequit tamen Parochus eis assistere, nisi inquirendo prius de ipsorum libertate, ut monet Trid. et deinde petendo veniam ab Episcopo, sine qua valide quidem assisteret, sed graviter peccaret. Peregrini autem; qui exiguo tempore domo absunt, non possunt contrahere coram parochi loci ubi sunt peregrini; bene vero si alicubi domicilium figunt pro majore anni parte, ut famuli, studiosi, cet. quia contrahunt ibi domicilium parochiale. Alia de militibus, de aegrotis in Hospitali degentibus, de puellis degentibus in *Conservatoriis*, cet. vide apud Auctorem.

95. *Quaest. 13.* Quanam praesentia requiratur in parochi, et testibus? R. Non sufficit eorum praesentia tantum materialis, sed requiritur etiam moralis, ita ut advertere possint, quid agatur, et de eo testari. Non est tamen opus, ut ipsi videant contrahentes, modo audiant, et intelligant verba contractus, aut saltem videant signa consensus. Valet autem matrimonium, etiamsi Parochus nihil proferat, imo etsi invitus, aut injuria coactus intersit, ut saepe declaravit S. C. Peccant autem graviter sic contrahentes ob injuriam, quae irrogatur Sacramento, et Ecclesiae, cum parochus ut persona publica assistit; et in aliqua Dioecesi prohibetur sub poena excommunicationis. Notant autem Salmant, et alii, id sine peccato fieri posse, si parochus sine causa nolit assistere, nec Superior adiri possit.

96. *Quaest. 14.* Quanam impotentia dirimat matrimonium? R. Impotentia perpetua, et antecedens matrimonium. Quare si temporanea sit orta ex ali-

quo morbo, aut vicio naturaliter curabili, certe non dirimit matrimonium; neque illud dirimit, si matrimonio superveniat. Quod si antecedit, sed nequeat auferri nisi per miraculum, aut cum peccato, vel periculo mortis, irritat matrimonium ex *c. fratern. de frig. et malef.* Jam vero impotentia ex quatuor capitibus oriri potest; scilicet ex maleficio, ex frigidityte, ex improportione, et mixtione sexus. Si ex maleficio oriatur, nec ullo remedio humano tolli possit intra triennium, impotentia censetur perpetua, et est impedimentum dirimens, ut docet D. Th. in 4. d. 34. q. un. ad. 3. Si maleficio alio auferatur maleficio, quod illicitum est, matrimonium etiam censetur invalidum ex eodem D. Th. et Bonav. Quod si auferatur, amovendo signum, validum, et licitum erit.

97. Si impotentia oriatur ex frigidityte, post triennii experimenta nullum censetur matrimonium. Idem sentiunt D. Th. et Antoninus, cum ex nimio calore nequit haberi copula conjugalis; sed Cabassutius, et Tournelyus ajunt, juvenes ea de causa minime separandos, cum tractu temporis fervor ille decrescat, et possint fieri habiles ad generandum. Potest quoque esse impedimentum abominatio viri erga mulierem, si ob ejus deformitatem non possit excitari ad copulam, ut ait D. Th. q. 68. a. 1. ad 5. In quo eventu, non secus ac in maleficio conceditur triennium conjugibus, in quo licet copulam experiri ex *c. laudab.* Aliud impotentiae, caput est feminae improportio ob vasis naturalis arctitudinem. Et quamvis ea tolli possit per incisionem; si mortis sit periculum, matrimonium est tamen nullum. Id certum est ex *c. fraternit. de frig.* atque etiamsi cum eo mortis periculum incisa sit, et facta idonea; quod enim ab initio nullum est, tractu temporis non convalescit. Idem dicunt DD. multi cum S. Antonino, quoties ex incisione imminet periculum gravis morbi; et quidem practice loquendo ve-

rum est, cum etiam tunc temporis non desit morale periculum mortis.

98. Denique impotentia oriri potest ex mixtione sexus, cum alter conjugum est hermaphroditus. Tunc autem si alter sexus praevaleat, eo tantum uti potest; si uterque sit par, ei datur optio; ita tamen, ut quem semel elegerit, semper retineat. Qua ratione valide contrahunt, cum vere sint potentes ad usum generationis. Non ita evirati, et eunuchi, quando carent utroque teste; secus si unum saltem habeant integrum testiculum. Const. ex bulla Sixti V. *Cum frequenter.* Valide autem contrahunt senes, et steriles, quia potentes sunt ad copulam, etsi non prolificum, aut nullum semen emittant. Adque idem est de iis, quae non edunt foetum, nisi mortuum, vel non nisi cum periculo vitae. Impuberes vero ratione utentes jure tantum Ecclesiastico invalide contrahunt, cum eorum impotentia sit temporanea.

99. *Quaest. 15.* Quid de impedimento raptus? Raptus est abductio feminae de loco in locum matrimonii causa. Hinc non sufficit, si mulier de uno in aliud ejusdem domus cubiculum a viro transferatur, etiamsi per vim illam cognoscat: sufficit vero si transferatur in locum separatum, in quo illa sit sub potestate viri, quamvis ibi cum eo rem non habeat. Debet tamen abduci matrimonii causa; quicquid enim alii contra sentiant, non est impedimentum raptus feminae, libidinis tantum exercendae causa, cum finis Concilii solum fuerit consulere libertati matrimonii. Quare nec impedimentum incurrit rapiens feminam, non invitam, nec repugnantem, licet repugnent parentes. Incurrit tamen poenas raptoribus impositas. Quid si mulier virum rapiat? Communis est opinio non incurri impedimentum, quod solum a Concilio imponitur viro rapienti.

Nota, raptorem, praeter impedimentum, subire ex-

communicationem ipso jure, sicut et omnes ei auxili-
um praebentes. Sed non nisi post judicis senten-
tiam subjacet aliis poenis, puta, dotationi mulieris,
infamiae, inhabilitati ad dignitates, et amissioni gradus.

CAPUT VIII.

*De revalidando Matrimonio, et de impedimenti
dispensatione.*

100. Nota: Matrimonium potest esse nullum ob
impedimentum juris naturae, vel ob impedimentum
ab Ecclesia impositum. Circa 1. nequit Ecclesia
dispensare; bene vero circa secundum, ut expe-
rientia constat. Ubi vero dubitatur de valore ma-
trimonii contracti, post diligentem inquisitionem
praesumi potest esse validum. Quod si de illius im-
pedimento Ecclesiastico est vera probabilitas, et si-
mul de ipsius valore, praesumitur Ecclesia velle in eo,
si forte adsit, dispensare propter bonum animarum.
Ita DD. communiter.

101. *Quaest. 1.* Quo modo revalidandum sit matri-
monium nullum ex defectu consensus? R. 1. Si defectus
consensus fuit ex utraque parte, necesse est ut uter-
que consensum renovet, et verbis aut alio signo ex-
terno illum exprimat, cum prior consensus plane fue-
rit nullus. R. 2. Si altera pars fecte consensit, altera
vere; is, qui ficti contraxit tenetur revalidare matri-
monium per verum consensum, et quidem ex justitia,
ut servetur aequalitas. Ita Soto, Salmant. alii. Sed
probabilius negant alii multi cum Navarro, eo quod
nullum fuerit matrimonium, et uterque liber maneat.
Ad id tamen obligabitur fecte consentiens, si aliter
reparari nequeant damna innocenti illata. Et quam-
vis aliqui velint eum, qui valide contraxit, teneri mo-
nere conjugem de nullitate matrimonii; communis

tamen, ac verior sententia id negat, docens sufficere,
ut is, qui ex metu, vel fictione contraxit, liberum
deinde ponat consensum. Ita expresse D. Th. Suppl.
q. 47. art. 4. ad 2. dicens: *Ex consensu libero illius;
qui primo coactus est, non fit matrimonium, nisi in
quantum consensus procedens in altero adhuc manet
in suo vigore; unde si dissentiret, non fieret matri-
monium.*

102. Hinc validum redderetur matrimonium, si
pars, quae fecte consensit, post cognitam nullitatem
conjugii, suum consensum exprimat per copulam con-
jugalem, altera parte ignara impedimenti. Tunc enim
adest simultas moralis utriusque consensus, quae re-
quiritur ad valorem contractus. Nec obest, quod si
altera pars innocens certior fieret nullitatis matrimo-
nii, forte non consentiret; id enim non tollit, quo minus
re vera consenserit, et consensus moraliter perseveret,
quandiu ipse non retractetur: Constat totum id ex
c. *Insuper 4. Qui matrim. et ex c. proposuit I. de eo,
qui dux.* et denique ex c. *ad id 21 de spons.*, ubi le-
gitur: *Quamvis ab initio invita fuisset ei tradita, et
renitens, tamen quia postmodum per annum, et dimi-
dium sibi cohabitans oonsensisse videtur, et ad ipsum
est cogenda redire.*

103. R. 3. Si matrimonium fuit nullum ob oc-
cultum impedimentum, sed in facie Ecclesiae celebran-
tum, non est opus illud denuo redintegrare coram
Parocho, et testibus. Ita probabilior, et communior sen-
tentia: quia Concilium Trid. praescribit praesentiam
parochi, et testium, ut obviam eat incommodis, quae
ex nuptiis clam initis oriuntur. Unde non videtur de-
creto suo comprehendisse hanc hypothesim, in qua
matrimonium fuit publice contractum, adeoque satis
erit renovare consensum, ex cujus defectu nullum fuit
matrimonium. Ita saepe declaravit S. Poenitentiaria,
et S. Cong. C. teste Bened. XIV. *notif. 87. n. 62.*

Id tamen locum habet, cum impedimentum est occultum; nam si publicum sit, publice matrimonium revocari debet.

104. Sed quaeres: quando censetur occultum impedimentum, cum in litteris S. Poenitentiariae dicitur: *modo impedimentum occultum sit*. Responderi solet, illud dici occultum, quod non est publicum majori parti Parochiae, viciniae, vel Collegii. Sed ut apposite animadvertit Bened. XIV. tunc Confessario abstinendum est ab exequenda dispensatione, cum ex circumstantiis prudenter conjicere potest impedimentum ex occulto posse fieri publicum. Potest autem aliquid quando evenire, ut crimen *materialiter* publicum sit viciniae, sed *formaliter* occultum, nimirum si ignoretur ab illo nasci impedimentum affinitatis, et tunc potest etiam impetrari dispensatio. In impedimento autem criminis solet exigi, ut sit *omnino occultum* ad dispensandum; nequit autem tale appellari, quod per duos testes probari potest. V. laudatum Benedictum.

105. *Quaest. 2.* An cum matrimonium fuit nullum ex consanguinitate, vel alio impedimento dirimente, opus sit, ut ablato impedimento, uterque conjux fiat conscius de nullitate matrimonii? R. 1. Certum est in ea hypothesis requiri dispensationem, ut revalidetur matrimonium. 2. Ante obtentam dispensationem, conjugem impedimenti conscius non posse petere debitum, quamvis possit reddere, saltem si non sit ipsi certum impedimentum.

R. 3. Quicquid alii dicant, et nos in I. Editione dixerimus, probabilius censeo, extra casum urgentis necessitatis utrumque conjugem deberi fieri certiores de nullitate prioris matrimonii; maxime cum in litteris S. Poenitentiariae apponatur clausula: *Ut dicta muliere de nullitate prioris consensus cerciorata, uterque inter se de novo secreta contrahere valeant*. Quamvis enim aliqui sentiant cum Navarro eam clau-

sulam vim non habere conditionis, sed instructionis, potius tamen assentior Bened. XIV. censenti eam veram importare conditionem.

106. Quod si ex notitia impedimenti grave damnum timeri possit, eo quod ex separatione conjugum oriantur scandala, rixae, pericula mortis, infamiae gravis, cet. licitum est uti benigniori sententia, docente sufficere, ut pars conscia impedimenti consensum renovet, curetque, ut pars alia ignara impedimenti ipsum quoque vel expresse, vel in virtute renovet. Sed quo modo id fieri possit, non convenit inter DD. Primus erit, si ab altero dicatur: *Quando nupsisti non habui consensum verum: nunc ipsum praestare volo: visne et tu ipsum praestare?* Hunc modum praestandi consensum facile DD. admittunt; sed cum periculum sit, ne pars inscia impedimenti illud agnoscat, et separari velit cum periculo gravis damni, alii assignant hanc rationem: *Si nullum fuisset nostrum matrimonium, nonne iterum me accipere intendis?* Sed haec ratio multis non placet; sic enim altera pars non ponit consensum absolutum, et a priore independentem.

107. Tertius modus renovandi consensum, crit, si sponsus, v. g. dicat: *Angor scrupulis de valore nostri matrimonii; ideoque renovemus consensum*. Ita Navarrus, Salmant. alii, et quidem hac ratione habetur novus consensus a primo independens, quamvis notitia certa non sit de nullitate matrimonii. Alios renovandi modos vide apud auctorem, qui ait sufficere copulam affectu maritali habitam, sublato per dispensationem impedimento, quando non sit alius modus exprimendi consensum sine periculo gravioris damni, vel scandali; sed hoc scandalum, ait Sanctius, ut plurimum timeri non potest, si impedimentum se habeat ex parte viri. Consule laudatum Bened. XIV. *notif. 87. n. 74.*

108. *Quaest. 3.* In quibus impedimentis possit Papa dispensare? R. 1. Potest certe in impedimentis juris Ecclesiastici; quia ejus est tollere impedimentum, cujus est ponere. R. 2. In impedimento juris naturae non potest quidem Papa dispensare, potest autem, urgente gravi necessitate, declarare validum esse matrimonium, non obstante impedimento, quod illi probabiliter obest jure naturae, ut re ipsa declaravit Clem. XI. 2. Apr. 1701. de matrimoniis a quibusdam populis Indiarum valide contractis. *De Pontificis autem potestate, postquam dispensavit, dubitare, instar sacrilegii est,* inquit Bened. XVI. de Syn. Dioec. c. 6.

109. *Quaest. 4.* An, et quando Episcopus dispensare possit in impedimento dirimente? R. 1. Nequit Episcopus dispensare ante contractum matrimonium, nisi impedimentum sit occultum, et gravis urgeat necessitas, v. g. ad legitimandam prolem, vitandam infamiam, vel alia gravia damna; tunc enim aut nulla est reservatio, aut Papa censetur tacite consentire. Quod si impedimentum sit publicum, id non potest Episcopus, cum esset ratio scandali, et sponsi debeant a nuptiis desistere. R. 2. In impedimento dirimente matrimonium jam contractum non potest Episcopus ordinario jure dispensare, nisi tacite consentiente Pontifice in vera necessitate, cum non est facilis aditus ad ipsum. Ut vero Episcopus possit ita dispensare, requiritur, ut matrimonium bona fide contractum fuerit, saltem ex parte unius conjugis. Nam si uterque contraxit mala fide, separandus est ex Trid. Sess. 24. c. 5. dicente: *Si quis inter gradus prohibitos scienter matrimonium contrahere praesumpserit, separetur, et spe dispensationis consequendae careat. . . . non enim dignus est qui Ecclesiae benignitatem facile experiatur, cujus salubria praecepta temere contempsit.* Episcopus autem, qui urgente necessitate potest di-

spensare, potest etiam aliis delegare facultatem dispensandi, ut communis est opinio DD. si paucos excipias.

110. *Quaest. 5.* Quinam possint dispensare in impedimentis tantum impediens? R. 1. Ex ordinaria potestate possunt Episcopi dispensare ad contrahendum matrimonium, exceptis voto castitatis perfecto, et sponsalibus prioribus. Possunt quoque dispensare in impedimentis, matrimonio advenientibus, quae impediunt petitionem debiti, v. g. cognationis spiritualis, vel affinitatis: pariter in matrimonio contracto ab habente votum castitatis possunt dispensare quoad petendum debitum, sive votum praecesserit, sive subsequutum fuerit matrimonium. R. 2. Regulares ex privilegio possunt cum facultate Provincialium dispensare ad petendum debitum conjugale. Imo et aliqui DD. concedunt Regularibus potestatem dispensandi in voto castitatis ad contrahendum matrimonium, urgente gravi necessitate. Sed contra dicunt Suarius, Sanctius, Sporer, alique communiter.

111. *Quaest. 6.* Quatenus sufficiat causa, ut licite dispensetur in impedimentis dirimentibus? R. Requiritur justa causa, eoque gravior, quo gradus affinitatis, vel consanguinitatis est propinquior. Inter causas autem assignatas numerantur. 1. Extinctio gravis odii, vel litis inter propinquos. 2. Ablatio scandali. 3. Inaequalitas matrimonii, nisi nuptiae fiant inter propinquos. 4. Defectus justae dotis. 5. Conservatio facultatum in eadem cognatione. 6. Merita petentis dispensationem. 7. Instauratio matrimonii bona fide contracti, vel etiam mala, si matrimonium fuerit consummatum, vel adsit fama de copula habita. 8. Necessitas auxilii, puta, si mulier ex defectu viri non possit litibus assistere, vel filiis suis providere. Item aetas feminae, excedens 24. annum. Denique periculum perversionis a fide. Addunt aliqui pro causa facillioris dispensationis subministrationem pecu-

niae in subsidium pauperum vel alterius operis pii, ut fieri solet ex praecepto Innoc. X. Hanc causam non esse admittendam censet Concina, praesertim iubente Trident. ut dispensationes fiant omnino gratis, et aliter ansa detur haereticis mussitandi. Nihilominus eam esse causam justam dispensandi praeter alios multos DD. docet Bened. XIV. *Notif.* 87. n. 26. cum Pallavicino.

112. Hic tamen notare oportet 1. Fieri posse, ut aliqua ex adductis causis non sufficiat, quae tamen simul cum aliis satis sit ad obtinendam dispensationem. 2. Ut dispensatio non sit subreptitia, explicanda sunt omnia impedimenta quae adsunt; item cognatio sive carnalis sit, sive spiritualis; item gradus, linea, et an recta sit an transversa. Quod si manifestetur remotior gradus consanguinitatis, vel affinitatis, reticendo propinquiore, secundum aliquos invalida est dispensatio; secundum alios vero erit quidem illicita, sed non invalida, modo propinquitas non sit in primo, vel secundo gradu. Si dubitetur an causa allegata vera fuerit, vel falsa, vel an ea quae falso est allegata, fuerit finalis, vel impellens tantum? In his, et aliis dubitationibus dispensationem subsequentibus standum est pro valore dispensationis obtentae. 3. Cum petitur dispensatio pro matrimonio contrahendo inter propinquos, explicanda est copula incestuosa inter ipsos habita ad finem obtinendae dispensationis; aliter nulla evadit dispensatio. Constat ex bulla Innoc. XII. renovata a Bened. XIV. per bullam *Pastor bonus*. Imo etsi copula fuerit habita sine pravo animo facilius obtinendae dispensationis, quicquid alii dicant, reticere non debet copulae circumstantia, quae difficiliorem reddit dispensationem. Legatur textus laudatae bullae: *Pastor bonus*, ex qua disci possunt alia multa ad praxim dispensationis pertinentia.

113. Formula autem petendae dispensationis a S. Poenitentiaria ad contrahendum, sive revalidandum matrimonium erit hujusmodi.

Eminentissime, et reverendissime Domine.

Exponitur humiliter Eminentiae V. pro parte devoti illius Oratoris N. (vel Titii, vel alterius ficti nominis) quod postquam idem Orator carnaliter cognovit Fabiam, postea ignarus impedimenti, bona fide (vel conscius impedimenti) tractatum habuit de contrahendo matrimonio cum sorore Fabiae; et nisi ad effectum deducatur, cum tractatus sit publicus, et occultum impedimentum, exinde scandala verosimiliter exoritura sint cupit; Orator de praemissis absolvi, et secum dispensari. Quare humiliter supplicat Eminent. V. ut super his de oportuno remedio auctoritate Apostolica providere dignetur.

Dignetur Eminentia V. responsum dirigere ad me infrascriptum N. Hic exprimendum nomen, et cognomen illius, ad quem rescribendum est, et oppidum, vel Civitas, ad quam mittenda est responsio, idque vulgari lingua. Si vero contractum jam sit matrimonium in facie Ecclesiae cum impedimento, id exprimi debet pro dispensatione obtinenda. Idem fere stylus servari debet, dum petitur dispensatio voti castitatis ad ineundum matrimonium. Epistola autem signata exterius scribatur: *Eminentissimo, et Reverendissimo Domino, Domino Cardinali Majori Poenitentiario.*

114. Dispensatio autem committi solet Doctori in Theol. vel Jure Canonico, vel si is haberi nequit, Confessori ab Episcopo approbato, qui non potest litteras aperire, nec exequi dispensationem, nisi audita prius Confessione; et statim litteras lacerare debet, ut praescribi solet in ipsis litteris. Potest autem Confessarius uti hac, vel simili formula post datam Sacra-

366 *Lib. VI. Tract. VI. de Sacram. Matrim.*
mentalem absolutionem: *Et insuper auctoritate Apostolica mihi concessa dispenso tecum super impedimentum primi (seu secundi, seu primi, et secundi) gradus, proveniente ex copula illicita a te habita cum sorore mulieris, cum qua contraxisti (vel contrahere intendis) ut matrimonium cum illa rursus contrahere possis, renovato consensu; et prolem, si quam suscepisti (vel suscipies) legitimam declaro. In nomine Patris, etc.* Simili fere ratione utatur in dispensatione a voto castitatis. Legeris Bullam Bened. XIV. quae incipit, *Dei miseratione*, ubi praescribitur forma procedendi in omnibus casibus nullitatis matrimonii.

LIBER VII.

**DE CENSURIS ECCLESIASTICIS, ET DE
IRREGULARITATE.**

TRACTATUS PRIMUS.

DE CENSURIS IN GENERE.

CAPUT PRIMUM.

Quid, et quotuplex sit Censura Ecclesiastica, et quis, et in quos possit eam conferre.

1. **Q**uest. 1. Quid est Censura Ecclesiastica? R. Est poena spiritualis, et medicinalis, per quam homini baptizato, delinquenti, et contumaci aufertur usus quorundam honorum spiritualium. Quo nomine veniunt actiones externae et publicae quae habent spiritualem aliquem effectum, ut sacrificium, officium Divinum, beneficium, administratio, et susceptio Sacramentorum, indulgentia, publica Ecclesiae suffragia; quia haec subsunt potestati Ecclesiae. Unde non privatur homo bonis mere interinis, nec privatis, v. g. fide, caractere, gratia, nec communione SS. quae ex gratia in radice derivatur. Nec privatur bonis temporalibus, nisi aliquando minus praecipue, et secundario, v. g. humano convictu. Hinc degradatio, vel depositio non est censura, quia licet sit poena spiritualis, non tamen medicinalis, sed perpetua, et ob peccatum, etiam emendatum potest infligi. Ita verior sententia contra paucos, et colligitur ex c. *quaerenti de Verb. signif.* Nec cessatio